

10.17951/j.2018.31.2.223-241

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XXXI, 2

SECTIO J

2018

Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Wydział Pedagogiki i Psychologii

WIESŁAW POLESZAK

ORCID: 0000-0002-5253-0789

wieslaw.poleszak@gmail.com

*Samooocena młodzieży korzystającej z treści erotycznych
w Internecie*

Self-esteem of Young Adolescents Using Erotic Content in the Internet

STRESZCZENIE

Istotną własnością Internetu jest natychmiastowa dostępność do zawartych w nim treści, także erotycznych. Liczne badania wskazują, że korzystanie ze stron erotycznych prowadzi do zaburzenia prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży. Z powyższego faktu wynika konieczność prowadzenia działań profilaktycznych ograniczających korzystanie z tego typu zachowań problemowych. Autor opracowania koncentruje się na poszukiwaniu czynników chroniących i czynników ryzyka na poziomie samooceny młodych ludzi, którzy korzystają lub nie ze stron erotycznych. Celem jest poszukiwanie zależności pomiędzy samooceną a korzystaniem z treści erotycznych w Internecie. Do badań wykorzystano ankietę EPIDAL-VIII w opracowaniu Z.B. Gasia oraz Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI E.J. O'Briena i S. Epsteina. Badania wykonano na grupie 3774 uczniów szkół ponadgimnazjalnych z pięciu województw centralnej i wschodniej Polski.

Słowa kluczowe: samoocena; pornografia; czynniki chroniące; czynniki ryzyka; psycho-profilaktyka

WPROWADZENIE

Celem analizy zależności pomiędzy samooceną a korzystaniem z treści erotycznych w Internecie jest poszukiwanie i naukowa weryfikacja czynników chroniących oraz czynników ryzyka w zachowaniach dysfunkcyjnych. Do takich zachowań należy zaliczyć korzystanie ze stron erotycznych. Uznaje się je za zagrożenie, gdyż prowadzi ono do zaburzenia prawidłowości rozwojowych

i jest silnym predykatorem uzależnienia się od zachowań seksualnych. Jak podaje C. Guerreschi (2010), 6% Włochów w wieku od 20 do 45 lat jest uzależnionych od seksu. Badacz za uzależnienie uznaje:

(...) chory stosunek do seksu, który dla jednostki jest środkiem do pozbycia się stresu, ucieczki od nieprzyjemnych uczuć i bliskich relacji, z jakimi sobie nie radzi. Stosunek seksualny staje się podstawową potrzebą, której zaspokojenie uzależniony przedkłada ponad wszystko inne, włącznie z osobami, które traktuje przedmiotowo. Zachowanie seksualne jest dla niego częścią myśli, uczuć i działań pozostającą poza jego kontrolą (Guerreschi 2010).

Jedną z przyczyn niekontrolowanego korzystania ze sfery seksualnej jest wczesne wejście w świat erotyki, zwłaszcza w okresie latencji rozwojowej (por. Hunt, Kraus 2009). Rozwijający się układ nerwowy ma mniejszą zdolność kontroli zachowania, w konsekwencji nastolatkowi trudniej jest oprzeć się bodźcom seksualnym. Ze względu na układ nagrody, bardzo silnie regulujący zachowanie człowieka, u młodego człowieka szybko rozwija się tendencja do powtarzania czynności dostarczających przyjemność (Park i in. 2016). Kompulsywne korzystanie z pornografii prowadzi do różnych dysfunkcji, w tym do instrumentalnego wykorzystywania drugiego człowieka, a nawet przemocy (Owens i in. 2012).

Niniejszy artykuł dotyczy trzech wątków tematycznych: Internetu, korzystania ze stron erotycznych oraz samooceny młodzieży.

ROLA INTERNETU W ROZWOJU ZACHOWAŃ RYZYKOWNYCH

Korzystanie z Internetu stało się codziennym elementem życia. Jak podają V. Murali i I. Onuba (2009), jest on wszechobecny, ludzie korzystają z niego zarówno w domu, pracy, szkole, jak i w budowaniu relacji społecznych. Im młodsza grupa korzystających, tym bardziej intensywna eksploracja. Wraz ze wzrostem aktywności w tej przestrzeni życia zwiększa się też ilość zachowań niepokojących, wynikających ze specyfiki działania Internetu (por. Poleszak 2012). Tak duża popularność sieci wiąże się z jej specyficznymi cechami, charakterystycznymi dla wszystkich nowych mediów.

J. Pyżalski (2012) wymienia następujące cechy nowych mediów, nadające im specyficzny charakter:

- cyfrowość (utrata fizycznej postaci, łatwość magazynowania i dostępu, niskie koszty w produkcji, brak linearnego uporządkowania),
- łatwość modyfikacji materiału,
- interaktywność.

Powyższe cechy sprawiają, że informacje w Internecie są ogólnodostępne, znajdują się poza kontrolą społeczną i w zasięgu kilkakrotnego kliknięcia przycisków. Według Murali i Onuby (2009) prowadzi to do uzależnienia od Internetu od

3% do 11% użytkowników. Bardzo często współwystępuje ono z innymi problemami fizycznymi i psychicznymi, takimi jak: depresja, zaburzenia snu, nadmierne zmęczenie, osłabienie systemu odpornościowego, nieregularne odżywianie się, bóle pleców, zaniedbanie ciała i brak aktywności fizycznej, zespół cieśni nadgarstka, bóle głowy i zmęczenie oczu, zaburzenie relacji z osobami bliskimi, problemy w szkole i pracy, problemy finansowe (Guerreschi 2010).

Należy zastanowić się nad tym, kiedy korzystanie z Internetu jest naturalnym i zdrowym sposobem wykorzystywania najnowszych osiągnięć nauki i techniki do zdobywania wiedzy o świecie, a kiedy staje się zachowaniem ryzykownym? Murali i Onuba (2009) twierdzą, że do wczesnych sygnałów utraty kontroli w korzystaniu z Internetu należą (por. Freeman-Longo 2000; Young i in. 2000):

- w funkcjonowaniu osobistym: zmiana rytmu snu; żądania dotyczące zachowania prywatności (dziecko zamyka się w pokoju i zachowuje się agresywnie; źle reaguje na wejście innych członków rodziny w jego przestrzeń); zaniedbywanie obowiązków domowych (na rzecz czasu poświęcanego komputerowi); pojawiające się kłamstwa; zmiany osobowościowe; problemy finansowe; dolegliwości fizyczne (wskutek ograniczonej aktywności fizycznej); ograniczenie lub utrata zainteresowania kontaktami z płcią przeciwną; spadek zaangażowania w relacje rówieśnicze,
- w funkcjonowaniu zawodowym lub w roli ucznia: spadek wydajności działania; ograniczenie interakcji ze współpracownikami; zmniejszona tolerancja dla warunków pracy; nadmierne zmęczenie; wzrost częstości korzystania ze zwolnień lekarskich.

Z łatwością dostępu do treści zawartych w Internecie wiąże się także korzystanie ze stron erotycznych. A. Cooper (2004) podaje, że słowo „seks” jest najczęściej poszukiwane w sieci. Analiza wyszukiwarki Google wskazuje na istnienie ponad trzech miliardów stron Web odnoszących się do tego hasła. Ostatecznie od 20% do 33% internautów korzysta ze stron zaliczanych do erotycznej aktywności w sieci (Cooper 2000). M. Brand i in. (2016) podają, że łatwość dostępu do treści erotycznych w sieci jest istotnym czynnikiem prowadzącym do uzależnienia od pornografii.

Nie wszystkie formy korzystania ze stron erotycznych są jednakowo niepokojące. A. Cooper (2004) dzieli zachowania związane z erotyką na cztery grupy pod kątem ich dysfunkcjonalności, wyróżniając następujące (por. Daneback, Ross, Mansson 2006):

- Aktywność Seksualna Online (*Online Sexual Activity* – OSA): definiowana jako korzystanie z Internetu w celu podjęcia jakiejkolwiek aktywności (w odniesieniu do plików tekstowych, dźwiękowych czy graficznych), która angażuje seksualność w celu wypoczynku, rozrywki, eksploracji, wsparcia, edukacji, handlu, dążenia do zdobycia lub utrzymania seksualnego/duchowego partnera itd.,

- Cybersex: podkategoria Aktywności Seksualnej Online, którą można zdefiniować jako stosowanie medium, jakim jest Internet, do zaangażowania się w zachowania, których gratyfikacja odnosi się do aspektów seksualnych. Może to być oglądanie zdjęć, udział w czacie dotyczącym seksu, wymiana wyraźnie erotycznych zdjęć czy wiadomości mailowych, uprawianie seksu za pośrednictwem Internetu (*cybering*) (m.in. wymiana przez Internet fantazji, które wymagają seksualnego zaangażowania dwóch osób, gdy przynajmniej jedna z nich się masturbuje) itd.,
- Seksualne Problemy Online (*Online Sexual Problems – OSP*): wiążą się z pełnym zakresem trudności, jakie mogą się pojawić u osób angażujących się w Aktywność Seksualną Online. Tego typu problemy mogą się przejawiać w negatywnych skutkach Aktywności Seksualnej Online w odniesieniu do sfery finansowej, prawnej, zawodowej, interpersonalnej czy indywidualnej. Mogą mieć formę pojedynczego incydentu bądź wzorca nadmiernego zaangażowania. Skutki to m.in. odczuwanie poczucia winy, utrata pracy czy partnera, infekcje przenoszone drogą płciową (*Sexually Transmitted Infection – STI*),
- Seksualna Kompulsywność Online (*Online Sexual Compulsivity – OSC*): podtyp Seksualnych Problemów Online (*Online Sexual Problems – OSP*), który odnosi się do nadmiernej Aktywności Seksualnej Online (*Online Sexual Activity – OSA*), przeszkadzającej w pracy, społecznych oraz/lub wypoczynkowych wymiarach życia danej osoby. W dodatku nie ma wskaźników „utrąty kontroli” nad zdolnością regulowania aktywności oraz/lub redukowania szkodliwych konsekwencji.

Powyższy podział zachowań seksualnych w sieci pozwala na uporządkowanie zaangażowania w aktywność seksualną w Internecie ze względu na różnorodność form i częstotliwość korzystania z nich. W efekcie można oddzielić sięganie po strony erotyczne jako czynnik ryzyka od zachowań kwalifikujących się jako uzależnienie.

SAMOOCENA – ISTOTA I JEJ ROLA W STRUKTURZE „JA”

Samoocena jest miarą tego, jak pozytywny lub negatywny jest stosunek człowieka do samego siebie (Fecenc 2008). Wiedzę tę każda osoba gromadzi w cyklu życia. Informacje o sobie człowiek czerpie z dwóch zasadniczych źródeł: od innych ludzi oraz z obserwacji samego siebie i refleksji na swój temat. W pierwszym etapie życia kluczowymi osobami dostarczającymi takich informacji są osoby bliskie i ważne, przede wszystkim rodzice, rodzina, nauczyciele i wychowawcy oraz rówieśnicy. W dalszym etapie rozwoju – zwłaszcza wtedy, kiedy młody człowiek jest zdolny do autorefleksji – znaczenia nabierają informacje o sobie samym.

J. Koziński (1986, 1998) twierdzi, że w okresie dorastania samoocena powinna przyjąć postać dojrzałej wiedzy na swój temat. Pełni ona ważną rolę w tworzeniu obrazu siebie, do którego można zaliczyć takie elementy, jak: sądy opisowe, samoocena, standardy osobiste i reguły komunikacji. Zdaniem Kozińskiego (1986) samowiedza pełni znaczącą rolę samoregulacyjną. Proces kształtowania dojrzałej oceny przypada na około 14. lub 15. rok życia. Kluczową rolę w tym procesie pełni fakt uświadamiania sobie i przeżywania własnej odrębności, niezależność sądów na swój temat oraz zdolność do krytycznego osądu swojej osoby. Człowiek uczy się siebie poprzez obserwację własnego zachowania (w tym własnego organizmu) w różnych sytuacjach życiowych. Magazynuje także komunikaty płynące z otoczenia, głównie informacje zwrotne (werbalne i niewerbalne) od innych osób.

Poszczególne zachowania człowieka grupują się w większe kategorie, pod kątem których ocenia on siebie (np. odwaga w kontaktach z innymi, umiejętność wyrażania siebie, umiejętność adaptowania się do nowych sytuacji itp. składają się na samoocenę kontaktów interpersonalnych).

1. Funkcje samooceny

Psycholodzy są zgodni co do tego, że samoocena ma wielkie znaczenie w życiu człowieka, natomiast różnią się co do jej pierwszorzędnej funkcji. D. Fecenec (2008) wymienia trzy główne nurty teoretyczne i akcentowane przez nich role samooceny: 1) w ujęciu teorii buforowej wysoka samoocena chroni człowieka przed szkodliwymi czynnikami wszystkich zagrażających i stresujących zdarzeń, wpływa pozytywnie na przystosowanie jednostki i ukierunkowuje na poszukiwanie zdarzeń czy emocji, które przyczyniają się do podwyższania samooceny, 2) według teorii socjometrycznej człowiek dzięki wysokiej samoocenie może skutecznie radzić sobie z lękiem, 3) E.J. O'Brien i S. Epstein uważają, że samoocena wpływa na stopień zintegrowania informacji dotyczących „Ja”: im wyższa spójność obrazu, tym bardziej efektywnie człowiek pobiera i przyswaja nowe informacje na swój temat (za: Fecenec 2008).

2. Samoocena wśród innych czynników chroniących i czynników ryzyka w zakresie zachowań dysfunkcyjnych związanych z korzystaniem z Internetu

Jednym z najważniejszych wątków tej pracy jest poszukiwanie wpływu samooceny na korzystanie ze stron erotycznych. W wielu pracach badawczych, zogniskowanych na identyfikowaniu przyczyn zachowań dysfunkcyjnych, jest ona wymieniana jako jeden ze znaczących czynników ryzyka. Dlatego w tym opracowaniu zostanie przeanalizowana rola samooceny młodych osób w kontekście korzystania ze stron erotycznych w Internecie.

Wśród wielu badań poszukujących predyktorów zachowań ryzykownych na uwagę zasługuje praca K. YoungHo (2011). Autor poszukiwał związku pomiędzy takimi zachowaniami ryzykownymi, jak aktywność fizyczna, palenie tytoniu, picie alkoholu, problemy ze zdrowiem psychicznym, używanie narkotyków, oglądanie pornografii i wczesne kontakty seksualne a zmiennymi psychologicznymi w postaci samooceny, samoskuteczności i lokalizacji poczucia kontroli w zakresie zdrowia. Okazało się, że samoocena ma istotny związek z oglądaniem pornografii.

Inna grupa badaczy (Nelson, Padilla-Walker, Carroll 2010) porównała grupy młodych mężczyzn korzystających i niekorzystających z materiałów pornograficznych. Testowali oni następujące zmienne: 1) relacje rodzinne (jakość relacji rodzic – dziecko, bliskość z ojcem, bliskość z matką), 2) praktyki religijne (praktyki religijne w przeszłości, obecne praktyki religijne, przeszłe praktyki religijne w rodzinie), 3) osobowa charakterystyka (rozwój tożsamości osobistej, samoocena, depresja i używanie narkotyków). Wyniki badań wskazują, że na korzystanie ze stron pornograficznych istotny wpływ mają praktyki religijne – pozytywne zaangażowanie w nie zmniejsza ryzyko korzystania ze stron erotycznych (wszystkie wymiary tej zmiennej okazały się istotne dla opisywanego zjawiska). Ważna dla korzystania ze stron erotycznych okazała się też jakość funkcjonowania osobowego (zwłaszcza samoocena, przeżywanie stanów depresyjnych), a także niektóre wymiary poczucia tożsamości osobistej (wyznawane wartości, tożsamość rodzinna i kontakty rówieśnicze). Wysoka samoocena i silna tożsamość wydają się czynnikami chroniącymi przed sięganiem po pornografię. Należy dodać, że korzystaniu ze stron erotycznych towarzyszy wyższy poziom depresji. W relacjach rodzinnych badacze nie osiągnęli jednoznacznych wyników. Otóż przed opisywanymi zachowaniami ryzykownymi chronią dobre relacje rodzinne i bliski związek z matką, natomiast relacja z ojcem okazała się mało istotna dla tego typu zachowań problemowych.

Bezpośrednio badaniem poczucia wartości w kontekście ryzyka uzależnienia od Internetu zajmował się również R. Porzak (2012). Z jego badań wynika, że osoby o niskim poczuciu wartości częściej podejmują zachowania ryzykowne w sieci. Do zachowań tych należy zaliczyć podejmowanie działań agresywnych wobec innych użytkowników Internetu, ale też doświadczanie agresji, czyli bycie ofiarą agresji. Autor wiąże to z utratą pewnego rodzaju kontroli badanych i przyjęciem postawy poddania się w relacji z innymi użytkownikami Internetu.

METODOLOGIA BADAŃ

Celem niniejszej pracy jest poszukiwanie zależności pomiędzy samooceną a korzystaniem z treści erotycznych w Internecie. Efektem poszukiwań ma być odpowiedź na następujące pytania badawcze:

1. Jaka jest samoocena młodzieży sięgającej po treści erotyczne w Internecie?
2. Czy istnieją różnice w samoocenie badanych w zależności od częstotliwości korzystania z treści erotycznych w Internecie?
3. W zakresie jakich wymiarów samooceny różnić się będą badane grupy uczniów wyróżnione w oparciu o częstotliwość korzystania z treści erotycznych w Internecie?

Uzyskane wyniki powinny posłużyć sformułowaniu czynników chroniących i czynników ryzyka w zakresie zachowań dysfunkcyjnych związanych z sięganiem po treści erotyczne w Internecie.

Badania przeprowadzono w ramach „Programu rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej” realizowanego przez Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie.

W skład grupy badawczej weszło 3774 uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych o profilu zawodowym. Młodzież pochodziła z pięciu województw ściany wschodniej: lubelskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego. W grupie tej znalazło się 40,3% dziewcząt i 59,7% chłopców.

W pracy wykorzystano dwa narzędzia badawcze:

1. Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI – autorzy testu to O'Brien i Epstein, zaś polskiej adaptacji dokonała D. Fecenec (2008). Kwestionariusz składa się z 11 skal – dziewięć z nich bezpośrednio dotyczy poczucia własnej wartości, jego ogólnego poziomu oraz ośmiu komponentów odnoszących się do szczegółowych aspektów funkcjonowania człowieka. Obejmuje on następujące skale: Ogólna Samoocena (OS) Kompetencje (K), Bycie Kochanym (BK), Popularność (P), Zdolności Przywódcze (ZP), Samokontrola (S), Samoakceptacja Moralna (SM), Atrakcyjność Fizyczna (AF), Witalność (W), Integracja Tożsamości (IT), Obronne Wzmacnianie Samooceny (OWS). Na kwestionariusz składa się 116 pozycji testowych, do których badany ustosunkowuje się na pięciostopniowej skali. Rzetelność testu jest zadowalająca lub wysoka, trafność również.
2. Ankieta EPIDAL-VIII w opracowania Z.B. Gasia (2004). Często jest stosowana jako podstawowa technika do badania zapotrzebowania na działania profilaktyczne w środowisku młodzieży szkolnej. Ankieta zawiera 28 pytań zamkniętych, uzupełnionych jednym pytaniem otwartym. Pytania zamknięte pozwalają na analizę następujących obszarów życia badanych nastolatków:
 - obszar 1: charakterystyka zmiennych demograficznych,
 - obszar 2: poczucie zadowolenia z podstawowych aspektów aktualnej sytuacji życiowej,
 - obszar 3: preferowane zachowania i oczekiwania związane z osobistym systemem wartości,

- obszar 4: preferencje decyzyjne,
- obszar 5: rozwojowe aspekty samooceny,
- obszar 6: sposoby spędzania wolnego czasu (pytanie nr 14, zawierające charakterystykę 19 zmiennych),
- obszar 7: subiektywne wartościowanie zachowań dysfunkcyjnych,
- obszar 8: poglądy na temat używania przez rówieśników tytoniu, alkoholu i narkotyków,
- obszar 9: osobiste zaangażowanie w używanie różnorodnych środków odurzających,
- obszar 10: zaangażowanie w inne zachowania dysfunkcyjne.

Dopełnieniem Ankiety EPIDAL-VIII są:

- dwa pytania kontrolne, oszacowujące wiarygodność informacji, jakich udzielała osoba badana,
- pytanie otwarte, dotyczące aktualnej dewizy życiowej, które jest następnie poddawane analizie jakościowej w kontekście preferowanego przez nastolatka stylu życia,
- test przymiotnikowy ACL-37 w wersji „Jaki jest typowy uczeń w twojej szkole?”.

Wszystkie badania były prowadzone przez psychologów przygotowanych do pracy diagnostycznej wyżej wskazanymi narzędziami. Analizy statystyczne prowadzono z wykorzystaniem pakietu statystycznego IBM SPSS Statistics 20.

ANALIZA WYNIKÓW

1. Częstotliwość sięgania po treści erotyczne w Internecie

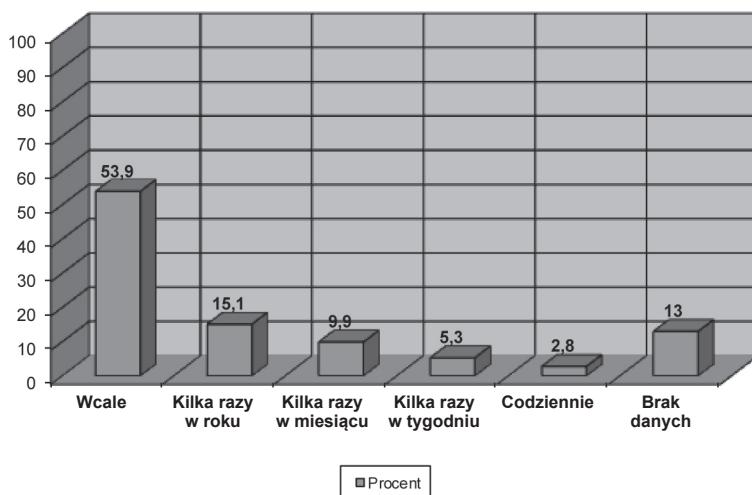
Wśród przebadanych 3774 uczniów szkół ponadgimnazjalnych ponad połowa (53,9%) nie sięga po treści erotyczne w Internecie (tab. 1, rys. 1).

Tab. 1. Częstotliwość korzystania ze stron erotycznych w badanej populacji

Częstotliwość	N	%
Wcale	2035	53,9
Kilka razy w roku	570	15,1
Kilka razy w miesiącu	374	9,9
Kilka razy w tygodniu	201	5,3
Codziennie	104	2,8
Brak danych	490	13,0

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi na to pytanie odmówiło 13% respondentów. W tej grupie mogły znaleźć się osoby, które nie chciały współpracować w trakcie badania oraz osoby korzystające ze stron erotycznych, ale unikające przyznania się do tego zjawiska. Niewątpliwie należy tę grupę dokładniej opisać w kolejnych badaniach.

Rys. 1. Częstotliwość sięgania przez uczniów po treści erotyczne w Internecie

Źródło: opracowanie własne.

W grupie badanych sięgających po strony erotyczne najczęściej jest osób, które robią to kilka razy w roku (15,1%). Kolejne blisko 10% korzysta z tych treści kilka razy w miesiącu, a ponad 5% badanych uczniów sięga po treści erotyczne w Internecie kilka razy w tygodniu, zaś blisko 3% – codziennie. Można założyć, że co dziesiąty uczeń korzysta ze stron erotycznych w sposób ryzykowny, a kolejne ponad 8% młodych ludzi należy zaliczyć do grupy wysokiego ryzyka uzależnienia się od treści erotycznych w sieci.

2. Samoocena grup młodzieży niekorzystającej i korzystającej z treści erotycznych w Internecie

W ramach charakterystyki samooceny badanej młodzieży zostaną opisane dwie grupy uczniów. W jednej znajdują się młodzi ludzie, którzy nie sięgają po treści erotyczne w Internecie, a w drugiej osoby korzystające ze stron erotycznych, bez względu na częstotliwość.

2.1. Młodzież niekorzystająca ze stron erotycznych

Pierwszą analizowaną grupą w obrębie samooceny jest młodzież niekorzystająca z treści erotycznych w Internecie (tab. 2, rys. 2). Osoby z tej grupy charakteryzują się średnim poziomem samooceny. Profil ich samooceny jest stabilny, oparty na wyrównanych wartościach poszczególnych skal samooceny.

Badani uzyskali najwyższy wynik w skali Obronne Wzmacnianie Samooceny. Świadczy to o tym, iż duże znaczenie ma dla nich aprobatą społeczną, szczególnie w zakresie rozumienia i stosowania różnych reguł społecznych. Reasumując, są oni otwarci na zasady przyjęte przez społeczeństwo.

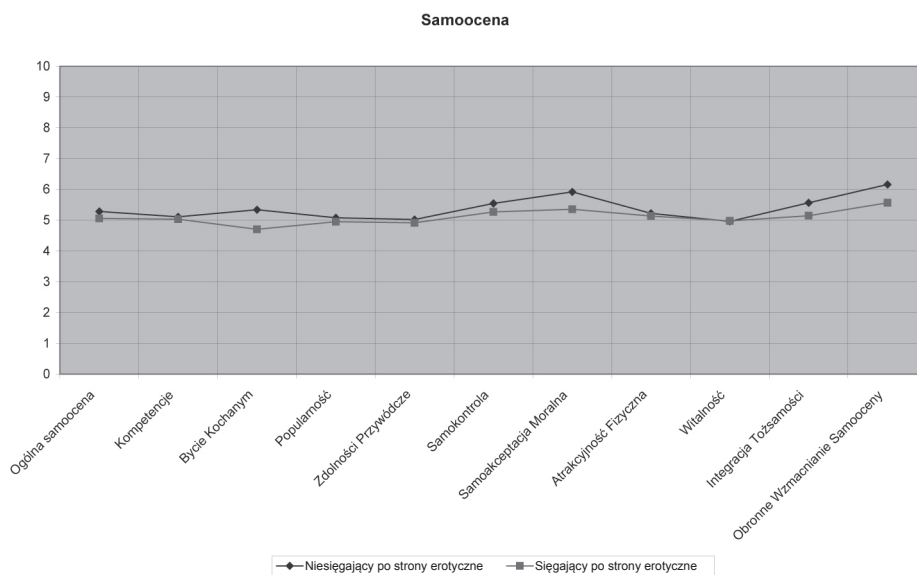
Podwyższona w zakresie wyników średnich jest u badanych Samoakceptacja Moralna. Przywiązują zatem wagę do zasad moralnych i starają się zgodnie z nimi żyć. Unikają zachowań niezgodnych z wewnętrznym kodeksem norm i zasad. Akceptują też swoje zachowania seksualne i uważają się za godnych naśladowania w tym zakresie.

Ważne w budowaniu samooceny u analizowanej grupy badanych są także Samokontrola i Integracja Tożsamości. Pierwszy wymiar wskazuje na umiejętność adekwatnego kontrolowania emocji oraz wytrwałość w realizacji postawionych sobie celów. Drugi zaś mówi o świadomości siebie oraz integralności struktur „Ja”, wyrażających się poczuciem spójności i ciągłości swojej osoby.

Tab. 2. Samoocena młodzieży niekorzystającej ze stron erotycznych w Internecie

Obszary samooceny	N	Średnia	Odchylenie standardowe
Ogólna Samoocena	1906	5,2828	1,86283
Kompetencje	1906	5,1107	1,98467
Bycie Kochanym	1906	5,3416	1,85606
Popularność	1906	5,0771	1,84969
Zdolności Przywódcze	1906	5,0247	1,79557
Samokontrola	1906	5,5441	1,83074
Samoakceptacja Moralna	1906	5,9203	2,30415
Atrakcyjność Fizyczna	1905	5,2247	1,69896
Witalność	1906	4,9633	1,87978
Integracja Tożsamości	1906	5,5640	2,06796
Obronne Wzmacnianie Samooceny	1906	6,1632	1,66833

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Samoocena młodzieży niekorzystającej i korzystającej ze stron erotycznych

Źródło: opracowanie własne.

Najniższy wynik badani osiągnęli w skali Witalność. Wskazuje to na poczucie mniejszej sprawności fizycznej u respondentów. Poza tym nie przywiązują znaczącej wagi do własnej fizyczności.

2.2. Młodzież korzystająca ze stron erotycznych (bez zróżnicowania na częstotliwość)

Młodzi ludzie, którzy korzystają ze stron erotycznych, mają obniżone wyniki w skali Bycie Kochanym, co świadczy o poczuciu trudności w okazywaniu miłości innym osobom. Może to wynikać z deficytów doświadczanej miłości od najbliższych. Osoby takie mogą czuć się niekochane i odrzucone. Pozostałe wyniki mieszczą się w przedziale wartości średnich, co mówi o przeciętnej samoocenie badanych (tab. 3).

Największe nasilenie respondenci z badanej grupy osiągnęli w skali Obronne Wzmacnianie Samooceny. Wskazuje to na poszukiwanie aprobaty społecznej w otoczeniu. Ponadto można wnosić, iż dla badanych dużą rolę odgrywają normy społeczne.

Tab. 3. Samoocena uczniów korzystających kiedykolwiek ze stron erotycznych

Obszary samooceny	N	Średnia	Odchylenie standardowe
Ogólna Samoocena	1217	5,0583	1,97327
Kompetencje	1217	5,0312	1,84846
Bycie Kochanym	1217	4,7034	1,72966
Popularność	1217	4,9491	1,81796
Zdolności Przywódcze	1217	4,9137	1,93478
Samokontrola	1217	5,2687	1,89597
Samoakceptacja Moralna	1217	5,3541	2,26899
Atrakcyjność Fizyczna	1217	5,1348	1,73393
Witalność	1217	4,9786	1,99536
Integracja Tożsamości	1217	5,1479	1,89732
Obronne Wzmacnianie Samooceny	1217	5,5645	1,63514

Źródło: opracowanie własne.

2.3. Samoocena grup młodzieży o zróżnicowanej częstotliwości korzystania z treści erotycznych w Internecie

W dalszej części pracy pokrótce zostanie przedstawiona charakterystyka grup badanej młodzieży, wyróżnionych ze względu na częstotliwość sięgania po treści erotyczne w Internecie.

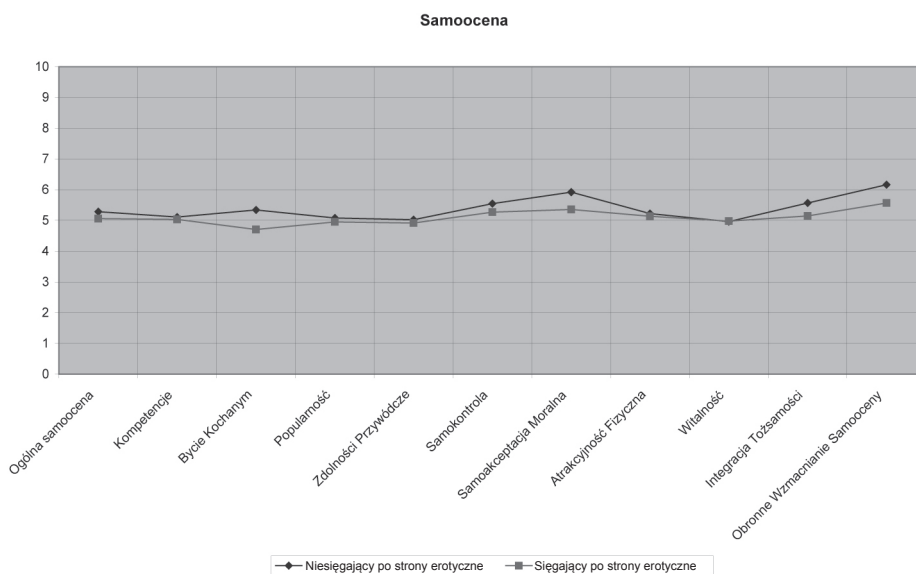
Młodzież sięgająca po treści erotyczne kilka razy w roku buduje swoją samoocenę na obronnym wzmacnianiu samooceny, samoakceptacji moralnej i samokontroli (tab. 4, rys. 3). Jest to zatem grupa uczniów w znacznym stopniu budujących swoją samoocenę na aprobacie społecznej – starają się żyć w zgodzie z normami społecznymi. Najogólniej rzecz ujmując, respondenci korzystają z wpływów wychowawczych i starają się żyć tym, co dobre i moralne, do czego konieczne jest narzucenie sobie samokontroli.

W obszarze samooceny grupa ta osiągnęła najniższe wyniki w skalach Bycie Kochanym i Zdolności Przywódcze. Dostrzegalne jest u nich napięcie w budowaniu bliskich relacji z osobami dla nich ważnymi. Mają wątpliwości, czy potrafią zbudować związek o silnych więzach. Mają też tendencje do wchodzenia w podrzędne role społeczne. W sytuacjach konfliktowych wycofują się i rezygnują ze swoich racji.

Tab. 4. Samoocena uczniów korzystających kilka razy w roku z treści erotycznych w Internecie

Obszary samooceny	N	Średnia	Odchylenie standardowe
Ogólna Samoocena	570	5,1259	1,94137
Kompetencje	570	4,9796	1,80330
Bycie Kochanym	570	4,7352	1,66995
Popularność	570	4,9463	1,73657
Zdolności Przywódcze	570	4,8500	1,75326
Samokontrola	570	5,3352	1,93605
Samoakceptacja Moralna	570	5,4444	2,29112
Atrakcyjność Fizyczna	570	5,1278	1,66163
Witalność	570	5,0278	1,89746
Integracja Tożsamości	570	5,2000	1,87474
Obronne Wzmacnianie Samooceny	570	5,8056	1,58412

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 3. Samoocena młodzieży o zróżnicowanej częstotliwości korzystania z treści erotycznych w Internecie

Źródło: opracowanie własne.

W profilu samooceny młodzieży korzystającej ze stron erotycznych kilka razy w miesiącu dominują obronne wzmacnianie samooceny, samoakceptacja moralna i samokontrola (tab. 5, rys. 3). W tym zakresie dostrzegalne jest jakościowe podobieństwo do grupy sięgającej po treści erotyczne w Internecie.

Natomiast najniższe wyniki zostały osiągnięte w skalach Bycie Kochanym, Zdolności Przywódcze oraz Witalność. W grupie tej dostrzegalna jest dysproporcja między mocnymi elementami budującymi samoocenę a obszarami budzącymi niezadowolenie. Taki stan może prowadzić do wewnętrznych napięć, a następnie do zachowań dysfunkcyjnych.

Tab. 5. Samoocena uczniów korzystających kilka razy w miesiącu ze stron erotycznych w Internecie

Obszary samooceny	N	Średnia	Odchylenie standardowe
Ogólna Samoocena	349	4,9484	1,88389
Kompetencje	349	4,9456	1,77949
Bycie Kochanym	349	4,7278	1,76747
Popularność	349	4,9857	1,82962
Zdolności Przywódcze	349	4,8052	1,99623
Samokontrola	349	5,2607	1,89166
Samoakceptacja Moralna	349	5,361	2,21185
Atrakcyjność Fizyczna	349	5,0372	1,65442
Witalność	349	4,8539	1,98236
Integracja Tożsamości	349	5,0315	1,78970
Obronne Wzmacnianie Samooceny	349	5,5903	1,55955

Źródło: opracowanie własne.

Kolejną grupą to młodzież sięgająca po treści erotyczne kilka razy w tygodniu (tab. 6). Uczniowie charakteryzują się tu nieco innym sposobem budowania swojej samooceny. W ich profilu dominuje – oprócz samoakceptacji moralnej – atrakcyjność fizyczna. Badani z tej grupy starają się żyć przyzwoicie, dążą do postrzymywania się od zachowań niemoralnych. Swoje zachowania związane z seksem starają się postrzegać jako normalne. Mają poczucie, że żyją zgodnie z zasadami moralnymi. Mają też świadomość swojej atrakcyjności fizycznej, w tym seksualnej. Akceptują swój wygląd i są przekonani o tym, że się podobają innym. W grupie tej ważnym elementem budowania samooceny jest koncentracja na atrakcyjności fizycznej.

Ostatnią opisywaną grupę stanowi młodzież korzystająca ze stron erotycznych codziennie (tab. 7). Jest to najmniej liczna grupa badanych. W ich profilu samooceny dominują kompetencje, zdolności przywódcze i atrakcyjność fizyczna. Postrzegają siebie jako kompetentnych i zdolnych. Są pewni co do swojej inteligencji i sprawności w radzeniu sobie w sytuacjach wymagających kompetencji i uzdolnień.

Tab. 6. Samoocena uczniów korzystających kilka razy w tygodniu ze stron erotycznych w Internecie

Obszary samooceny	N	Średnia	Odchylenie standardowe
Ogólna Samoocena	191	5,0157	2,07612
Kompetencje	191	5,1257	1,90979
Bycie Kochanym	191	4,7749	1,74011
Popularność	191	4,8010	1,90351
Zdolności Przywódcze	191	4,9581	2,01268
Samokontrola	191	5,0995	1,78754
Samoakceptacja Moralna	191	5,2199	2,24401
Atrakcyjność Fizyczna	191	5,1990	1,84168
Witalność	191	4,9843	2,15816
Integracja Tożsamości	191	5,1780	2,06467
Obronne Wzmacnianie Samooceny	191	5,1780	1,66061

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 7. Samoocena uczniów korzystających codziennie ze stron erotycznych w Internecie

Obszary samooceny	N	Średnia	Odchylenie standardowe
Ogólna Samoocena	104	5,0577	2,12624
Kompetencje	104	5,4808	2,04313
Bycie Kochanym	104	4,3173	1,83422
Popularność	104	5,0577	1,89955
Zdolności Przywódcze	104	5,4327	2,24588
Samokontrola	104	5,1538	1,90436
Samoakceptacja Moralna	104	5	2,28545
Atrakcyjność Fizyczna	104	5,3462	2,08913
Witalność	104	5,1250	2,16184
Integracja Tożsamości	104	5,0769	1,91414
Obronne Wzmacnianie Samooceny	104	4,8942	1,76216

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci z tej grupy lubią podporządkowywać sobie innych i są przekonani, że zasługują na bycie autorytetami dla innych. Uważają też, że otoczenie liczy się z ich zdaniem.

Najniższy wynik został osiągnięty w skali Bycie Kochanym, co świadczy o wątpliwościach badanych uczniów co do tego, czy są w stanie okazywać miłość innym ludziom. Towarzyszy im poczucie bycia niekochanym i samotnym. Mają trudności w budowaniu głębszych więzi z innymi.

2.4. Porównanie samooceny uczniów o zróżnicowanej częstotliwości korzystania z treści erotycznych w Internecie

W tab. 8 przedstawiono różnice w samoocenie pomiędzy wyżej opisanymi grupami młodzieży. Ze względu na wielkość i nasilenie zjawiska sięgania po strony erotyczne w Internecie połączono grupę czwartą i piątą, a więc korzystających z treści erotycznych z częstotliwością kilka razy w tygodniu oraz codziennie.

Tab. 8. Porównanie samooceny między grupami o zróżnicowanej częstotliwości sięgania po treści erotyczne w Internecie

Obszary samooceny	F	p	Grupa 1/2	Grupa 1/3	Grupa 1/4	Grupa 2/3	Grupa 2/4	Grupa 3/4
Ogólna Samoocena	4,282	0,005	n.i.	0,015	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
Kompetencje	2,111	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
Bycie Kochanym	31,570	0,000	0,000	0,000	0,000	n.i.	n.i.	n.i.
Popularność	1,420	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
Zdolności Przywódcze	2,737	0,043	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
Samokontrola	6,597	0,000	n.i.	0,052	0,002	n.i.	n.i.	n.i.
Samoakceptacja Moralna	16,539	0,000	0,000	0,000	0,000	n.i.	n.i.	n.i.
Atrakcyjność Fizyczna	1,599	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
Witalność	0,059	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.	n.i.
Integracja Tożsamości	12,453	0,000	0,001	0,000	0,005	n.i.	n.i.	n.i.
Obronne Wzmacnianie Samooceny	43,680	0,000	0,000	0,000	0,000	n.i.	0,000	0,000

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej istotnych różnic występuje pomiędzy grupą pierwszą (niekorzystających z treści erotycznych) a pozostałymi grupami. Między grupą drugą (korzystający sporadycznie – kilka razy w roku) a trzecią (sięgający po treści erotyczne kilka razy w miesiącu) nie ma żadnych istotnych statystycznie różnic. Grupa druga i czwarta oraz trzecia i czwarta różnią się jedynie nasileniem obronnego wzmacniania samooceny.

Grupa pierwsza, czyli młodzi ludzie, którzy nie sięgają po treści erotyczne z Internetu, różni się od pozostałych grup w zakresie bycia kochanym, samoakceptacji moralnej, integracji tożsamości i obronnego wzmacniania samooceny.

Kolejne różnice występujące między grupą pierwszą a trzecią i czwartą dotyczą obszaru samokontroli. Łącznie grupa pierwsza różni się w sześciu na 11 skal badających samoocenę.

ZAKOŃCZENIE

Uzyskane wyniki pozwalają na udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze i określenie tego, co jest czynnikiem chroniącym, a co jest czynnikiem ryzyka na poziomie samooceny w kontekście sięgania po treści erotyczne w Internecie. W efekcie podjętych badań można stwierdzić, że:

1. Badane grupy różnią się między sobą w większości wymiarów samooceny (w siedmiu na 11 badanych skal).
2. Zaobserwowane różnice dotyczą zarówno miar ilościowych, jak i jakościowych.
3. Młodzież niesięgająca po treści erotyczne w Internecie ma wyższy poziom samooceny ogólnej niż młodzież korzystająca z tych treści z częstotliwością kilku razy w miesiącu. Przekłada się to na ich większą pewność siebie i lepsze zdanie o sobie samym oraz na silniejsze poczucie własnej wartości.
4. Uczniowie, którzy nie korzystają ze stron erotycznych, doświadczają większego wsparcia społecznego, czują się bardziej kochani i akceptowani przez bliskich niż ich koledzy sięgający po treści erotyczne w Internecie. Przekłada się to na ich bardziej optymistyczne ocenianie swoich przyszłych związków.
5. Badani niekorzystający z treści erotycznych mają większe poczucie samokontroli niż ich rówieśnicy z grupy trzeciej i czwartej, którzy korzystają ze stron erotycznych kilka razy w miesiącu i częściej. W efekcie przekłada się to na większe panowanie nad swoimi emocjami oraz na wytrwałość i zdyscyplinowanie.
6. Młodzież niesięgająca po strony erotyczne w większym stopniu niż pozostali przywiązuje wagę do życia zgodnego z zasadami moralnymi, powstrzymuje się przed zachowaniami niemoralnymi i akceptuje swoją seksualność. Życie w zgodzie z zasadami moralnymi przynosi im zadowolenie z siebie.
7. Osoby badane stroniące od erotyki w Internecie charakteryzują się także wyższym poziomem integracji tożsamości niż pozostali uczestnicy badań. Wyraża się to bardziej dojrzałymi strukturami „Ja” oraz większym wewnętrznym poczuciem ciągłości i spójności.
8. Wreszcie młodzi ludzie niekorzystający ze stron erotycznych w większym stopniu przywiązują wagę do norm i zasad społecznych, są też gotowi do przyjęcia konwencjonalnych wartości.

Reasumując, z badań wynika, że do czynników chroniących przed korzystaniem z erotyki w Internecie należą: adekwatna samoocena, oparcie w rodzinie i umiejętność budowania bliskich relacji z innymi, silna i zintegrowana tożsamość oraz respektowanie norm społecznych i poszukiwanie aprobaty społecznej. Z kolei do czynników ryzyka trzeba zaliczyć nawet sporadyczne korzystanie z treści erotycznych, koncentrację na atrakcyjności fizycznej i dążenia przywódcze.

BIBLIOGRAFIA

- Brand M., Snagowski J., Laier Ch., Maderwald S. (2016), *Ventral striatum activity when watching preferred pornographic pictures is correlated with symptoms of Internet pornography addiction*, "NeuroImage", No. 129.
- Cooper A., Delmonico D.L., Burg R. (2000), *Cybersex users, abusers, and compulsives: New findings and implications*, "Sexual Addiction & Compulsivity", No. 7.
- Cooper A., Delmonico D.L., Griffin-Shelley E., Mathy R.M. (2004), *Online sexual activity: An examination of potentially problematic behaviors*, "Sexual Addiction & Compulsivity", No. 11.
- Daneback K., Ross M.W., Mansson S. (2006), *Characteristics and Behaviors of Sexual Compulsives Who Use the Internet for Sexual Purposes*, "Sexual Addiction & Compulsivity", No. 13.
- Fecenec D. (2008), *Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI*, Warszawa: Pracowania Testów Psychologicznych.
- Freeman-Longo R. (2000), *Children, Teens, and Sex on the Internet*, "Sexual Addiction & Compulsivity", No. 7.
- Gaś Z.B. (2004), *Badanie zapotrzebowania na profilaktykę w szkole*, Warszawa: MEN.
- Guerreschi C. (2010), *Nowe uzależnienia*, Kraków: Wydawnictwo Salwator.
- Hunt S.A., Kraus S.W. (2009), *Exploring the Relationship Between Erotic Disruption During the Latency Period and the Use of Sexually Explicit Material, Online Sexual Behaviors, and Sexual Dysfunctions in Young Adulthood*, "Sexual Addiction & Compulsivity", No. 16.
- Kozielecki J. (1986), *Psychologiczna teoria samowiedzy*, Warszawa: PWN.
- Kozielecki J. (1998), *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Murali V., Onuba I. (2009), *Management of Internet addiction*, "General Practice Update", Vol. 2(5).
- Nelson L.J., Padilla-Walker L.M., Carroll J.S. (2010), *"I Believe It Is Wrong But I Still Do It": A Comparison of Religious Young Men Who Do Versus Do Not Use Pornography*, "Psychology of Religion and Spirituality", Vol. 2(3), DOI: <https://doi.org/10.1037/a0019127>.
- Owens E.W., Behun R.J., Manning J.C., Reid R.C. (2012), *The Impact of Internet Pornography on Adolescents: A Review of the Research*, "Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention", Vol. 19(1–2), DOI: <https://doi.org/10.1080/10720162.2012.660431>.
- Park B.Y., Wilson G., Berger J., Christman M., Reina B., Bishop F., Klam W.P., Doan A.P. (2016), *Is Internet Pornography Causing Sexual Dysfunctions? A Review with Clinical Reports*, "Behavioral Sciences", Vol. 6(3).

- Poleszak W. (2012), *Profilaktyka zachowań agresywnych w Internecie. Propozycja działań profilaktycznych*, [w:] J. Pyżalski (red.), *Cyberbullying. Zjawisko, konteksty, przeciwdziałanie*, Łódź: Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Porzak R. (2002), *Poczucie własnej wartości a ryzyko uzależnienia od internetu wśród gimnazjalistów*, [w:] Z.B. Gaś (red.), *Człowiek w obliczu zniewolenia. Od zagrożeń do nadziei*, Lublin: Wydawnictwo Naukowe Innovatio Press.
- Pyżalski J. (2012), *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowanie młodzieży*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Young K.S., Griffin-Shelley E., Cooper A., O’Mara J., Buchanan J. (2000), *Online infidelity: A new dimension in couple relationships with implications for evaluation and treatment*, “Sexual Addiction & Compulsivity”, Vol. 7(1–2), DOI: <https://doi.org/10.1080/10720160008400207>.
- YoungHo K. (2011), *Adolescents’ Health Behaviours and Its Associations with Psychological Variables*, “Central European Journal of Public Health”, Vol. 19(4).

SUMMARY

One of the properties of the Internet is an immediate availability of its content, including the erotic content. A lot of research indicates that using erotic websites leads to the dysfunctional development of children and adolescents. This fact requires taking prophylactic measures in order to reduce this type of problem behaviour. The article seeks to establish protective factors and risk factors related to the self-esteem of young people who use or do not use erotic websites. The aim is to establish the relationship between self-esteem and accessing erotic content on the Internet. EPIDAL-VIII inventory edited by Z.B. Gaś as well as MSEI Multidimensional Self-Assessment Inventory by E.J. O’Brien and S. Epstein were used as research tools. The study was conducted on a group of 3774 higher-secondary school students from five voivodships in central and eastern Poland.

Keywords: self-esteem; pornography; protective factors; risk factors; psychological prevention